EIROPAS KOPIENU KOMISIJA

Briselē, 26.01.2006
COM(2006) 22 galīgā redakcija

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI, EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

par to, kā tiek īstenota Padomes 1998. gada 29. jūnija Direktīva 98/49/EK par papildu pensijas tiesību saglabāšanu darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, kas pārvietojas Kopienā

{SEK(2006) 82}

Saturs

I. IEVADS 3

II. DARBĪBAS JOMA 4

III. PASĀKUMI TO DARBA ŅĒMĒJU PENSIJAS TIESĪBU SAGLABĀŠANAI, KURI PĀRVIETOJAS KOPIENĀ 4

1. Vienlīdzīga attieksme pensijas tiesību saglabāšanā 4

2. Pārrobežu maksājumu nodrošināšana 5

3. Norīkotu darba ņēmēju pārrobežu dalība 6

a) Pieņemtie pasākumi, lai atļautu norīkotajiem darba ņēmējiem veikt iemaksas vai atļautu iemaksu veikšanu to vārdā, 6. panta 1. punkts 7

b) Atbrīvojums no iemaksu veikšanas, 6. panta 2. punkts 7

4. Informācija, ko sniedz sistēmu dalībniekiem 8

IV. SECINĀJUMS UN ATTĪSTĪBA 9

I. IEVADS

Dalībvalstīs ir izveidotas ļoti atšķirīgas papildu pensijas sistēmas. Patlaban Eiropas Savienībā ir 25 dalībvalstis, un pensijas sistēmu spektrs Eiropas Savienībā ir kļuvis vēl daudzveidīgāks. Tas attiecas ne tikai uz likumā noteiktajām pensijas sistēmām, bet arī uz papildu pensijas sistēmām, apgrūtinot šo sistēmu klasificēšanu saskaņā ar tradicionālo trīs pīlāru taksonomiju[1].

EK Līgumā nostiprinātā darba ņēmēju brīvas pārvietošanās pamatprincipa īstenošana nozīmē to darba ņēmēju likumā noteikto vai papildu pensijas tiesību aizsardzību, kas pārvietojas Eiropas Savienībā. Lai gan sociālās nodrosināšanas pensijas sistēmu saskaņošana ļauj migrējošiem darba ņēmējiem pilnībā saglabāt to uzkrātās ar likumu noteiktās pensiju tiesības, tomēr pasākumi, lai uzlabotu papildu pensijas tiesību saglabāšanu, joprojām ir agrīnā attīstības posmā. Ir plaši atzīts, ka Regulā Nr. 1408/71/EEK paredzētā saskaņošanas sistēma, jo īpaši ar likumu noteikto pensijas tiesību uzkrāšanas noteikumi, principā nav piemēroti papildu pensijas sistēmām. Šādu sistēmu lielā dažādība dalībvalstīs un starp dalībvalstīm un tas, ka papildu pensijas sistēmu pamatā bieži ir nevis tiesību akti, bet privātā sektora iniciatīva, apgrūtina līdzīgu noteikumu piemērošanu. Tāpēc Regula Nr. 1408/71/EEK neattiecas uz lielāko daļu papildu pensijas sistēmu. Direktīva papildu pensijas nodrošinājuma jomā drīzāk tika uzskatīta par piemērotu tiesisko instrumentu, lai aizsargātu tādu personu papildu pensijas tiesības, kas pārvietojas Eiropas Savienībā.

Padome 1998. gada 29. jūnijā pieņēma Direktīvu 98/49/EK („direktīva") par papildu pensijas tiesību saglabāšanu darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, kas pārvietojas Kopienā[2]. ES–15 dalībvalstīs tā bija jāīsteno līdz 2001. gada 25. jūlijam un jaunajās dalībvalstīs – līdz 2004. gada 1. maijam. Saskaņā ar šo direktīvu pieņemamajos pasākumos ņem vērā papildu pensijas sistēmu īpatnības un pazīmes. Nosakot konkrētas šādu sistēmu dalībnieku tiesības, tiek ierobežoti brīvas pārvietošanās šķēršļi, kurus izraisa dažu vai visu papildu pensijas tiesību zaudēšana, pārceļoties uz darbu citā dalībvalstī. Šīs tiesības ir sīki izklāstītas III daļā.

Saskaņā ar direktīvas 10. panta 3. punktu šis ziņojums attiecas uz direktīvas piemērošanu, un tajā ierosina attiecīgā gadījumā nepieciešamus grozījumus. Lai iegūtu iespējami pilnīgu pārskatu, dalībvalstīm un EBTA[3] valstu valdībām nosūtīja aptaujas lapas. Komisija apspriedās arī ar Pensiju foruma dalībniekiem[4]. Šā ziņojuma pamatā lielākoties ir respondentu sniegtā informācija. Jānorāda, ka Komisijai atsūtītā informācija ievērojami atšķīrās saturiski un tajā ziņā, cik sīki tā bija atspoguļota. Ziņojuma saturs atspoguļo situāciju dalībvalstīs 2005. gada septembrī.

---

1 Apraksts pieejams arī Komisijas 1999. gada 11. maija Paziņojumā „Ceļā uz vienotu papildu pensiju tirgu – Zaļās grāmatas apspriešanas rezultāti par papildu pensijām vienotajā tirgū" (KOM(99) 134 galīgais).

2 OV L 209, 25.7.1998., 46. lpp.

3 Tikai Norvēģija sniedza atbildi.

4 Pensiju forums ir tāda komiteja papildu pensiju jomā, kurā iesaistītas dalībvalstis, darba devēji un darba ņēmēji, un attiecīgās Eiropas federācijas. To oficiāli izveidoja ar Komisijas 2001. gada 9. jūlija Lēmumu K (2001) 1775. Atbildes saņēma no šādām ieinteresēto personu organizācijām: AIM, EAPSPI un EFRP. Dažas valsts organizācijas atsevišķi atbildēja uz aptaujas lapu.

II. DARBĪBAS JOMA

Direktīvas nozīmē papildu pensijas sistēma ir jebkura arodnodrošinājuma sistēma, kas izveidota saskaņā ar valsts tiesību aktiem un praksi, vai kolektīvs vai cits salīdzināms līgums, kas paredzēts, lai nodrošinātu papildu pensiju darbiniekiem vai pašnodarbinātām personām neatkarīgi no tā, vai šādas sistēmas ir obligātas vai brīvprātīgas. Direktīva neattiecas uz tādām sistēmām, uz kurām attiecas termins „tiesību akti", kas definēts Regulas Nr. 1408/71/EEK 1. panta j) punkta pirmajā daļā, vai attiecībā uz kurām dalībvalsts sniedz deklarāciju atbilstoši minētajam pantam.

Ziņojumam par to, kā tiek īstenota Padomes 1998. gada 29. jūnija Direktīva 98/49/EK par papildu pensijas tiesību saglabāšanu darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, kas pārvietojas Kopienā, pievienotā Komisijas personāla darba dokumenta 1. pielikuma 1. tabulā „Materiālā darbības joma" sniegts īss pārskats par papildu pensiju nodrošinājumu dalībvalstīs, uz ko attiecas spēkā esošā direktīva. Ja ir papildu pensijas sistēmas, uz kurām izņēmuma kārtā attiecas Regula Nr. 1408/71/EEK, tas ir norādīts tabulā. Visa turpmākā informācija, kas iekļauta šajā ziņojumā par dalībvalstu īstenošanas pasākumiem, attiecas uz papildu pensijas sistēmām, kuras norādītas minētajā tabulā. Jāatzīmē, ka šī tabula nevar būt izsmeļoša, ņemot vērā papildu pensijas sistēmu sarežģītību un lielo daudzveidību.

Direktīva ir piemērojama neatkarīgi no tā, vai papildu pensijas sistēmas pamatā ir fondētā shēma, paaudžu solidaritātes sistēmas vai pensiju uzkrājumi. Lielākā daļa papildu pensijas sistēmu darbojas, izmantojot fondēto shēmu, proti, vienkāršojot tas nozīmē „fondus", kas ir neatkarīgi no darba devēja, saņem iemaksas, iegulda tās un izmaksā pabalstus. Bet pastāv citas sistēmas, kas tiek finansētas, izmantojot paaudžu solidaritātes sistēmu, vai tiek kombinētas ar fondēto shēmu, kā arī pensiju uzkrājumi. Saskaņā ar atbildēm uz aptaujas lapu, papildu pensijas sistēmas, kuru pamatā ir pēdējais minētais finansējuma veids, proti, pensiju uzkrājumu veidošana, lai izpildītu solījumus izmaksāt pensiju, pastāv gandrīz pusē dalībvalstu, proti, Apvienotajā Karalistē, Austrijā, Beļģijā, Dānijā, Itālijā, Luksemburgā, Portugālē, Spānijā, Vācijā un Zviedrijā, un Norvēģijā.

Turklāt direktīva neattiecas tikai uz izdienas pensijām, bet arī, ja paredzēts, uz invaliditātes un apgādnieka zaudējuma pensijām. Visās dalībvalstīs, kurās apgādnieka zaudējums ir ietverams biometrisks risks, iespējamie apgādnieka zaudētāji ir laulātie un bērni. To panāk, nepārprotami nosakot vai izmantojot plašākus formulējumus, piemēram, likumīgi mantinieki vai labuma guvējs, kas var būt arī laulātie un bērni.

III. PASĀKUMI TO DARBA ŅĒMĒJU PENSIJAS TIESĪBU SAGLABĀŠANAI, KURI PĀRVIETOJAS KOPIENĀ

1. Vienlīdzīga attieksme pensijas tiesību saglabāšanā

Saskaņā ar direktīvas 4. pantu, ja darba ņēmējs, kas ir ieguvis papildu pensijas sistēmas likumīgās tiesības vienā dalībvalstī, pārceļas uz citu dalībvalsti, šīs tiesības ir jāsaglabā vismaz tajā pašā apjomā, kāds ir pieejams darba ņēmējiem, kas pamet nodarbošanos, bet paliek attiecīgajā dalībvalstī.

Šā panta mērķis ir nodrošināt to, ka personas, kas pārceļas uz citu dalībvalsti, nav sliktākā situācijā par tām personām, kas pamet darbu, bet paliek tajā pašā dalībvalstī. Paredzot šo principu, ar 4. pantu tiek nodrošināts minimālais vienlīdzīgas attieksmes standarts iekšzemes un pārrobežu gadījumos attiecībā uz jau iegūtu tiesību saglabāšanu.

Saskaņā ar atsevišķu dalībvalstu atzinumu nebija vajadzības pieņemt īpašus pasākumus, lai panāktu atbilstību šim pantam. Šajā saistībā dalībvalstu valdību visbiežāk norādītais iemesls bija tāda tiesiska regulējuma vai kolektīvo līgumu esība, ar kuriem regulē likumīgo tiesību saglabāšanu, kuros nav atšķirības starp tiem darba ņēmējiem, kas paliek vienā dalībvalstī, un tiem, kas pārvietojas uz citu dalībvalsti.

Tomēr virknē dalībvalstu ir ieviests īpašs regulējums ar mērķi nodrošināt to, ka tie paši likumīgo pensiju tiesību saglabāšanas principi vienādi attiecas uz sistēmas dalībnieku, kas pārceļas uz dzīvi citā dalībvalstī. Šādi īpaši noteikumi atrodami Apvienotās Karalistes, Francijas, Grieķijas[5], Īrijas, Latvijas, Luksemburgas, Nīderlandes, Norvēģijas, Polijas, Portugāles, Vācijas un Norvēģijas tiesību aktos. Šajās dalībvalstīs izmantoja divu veidu tiesisko regulējumu: Apvienotā Karaliste, Francija un Īrija nolēma īstenot atšķirīgu noteikumu pieņemšanas aizliegumu, savukārt pārējās iepriekš minētās dalībvalstis deva priekšroku pozitīvam noteikumam, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi[6]. Saskaņā ar Igaunijas iestāžu informāciju Igaunija ir piemērojusi Direktīvu 98/49/EK attiecībā uz obligāto fondēto pensijas shēmu; direktīvu īstenoja ar fondēto pensiju likumu[7].

Direktīvas ietekme tajā ziņā, ka rodas faktiskas pārmaiņas praksē, šķiet, ir bijusi ierobežota, jo dalībvalstis norādīja, ka nediskriminācija šajā saistībā bija nodrošināta jau pirms direktīvas piemērošanas. Attiecīgās atsauces valstu noteikumos skatīt ziņojumam par to, kā tiek īstenota Padomes 1998. gada 29. jūnija Direktīva 98/49/EK par papildu pensijas tiesību saglabāšanu darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, kas pārvietojas Kopienā, pievienotā Komisijas darba dokumenta 1. pielikuma 2. tabulā „Vienlīdzīga saglabāšana” .

2. Pārrobežu maksājumu nodrošināšana

Saskaņā ar direktīvas 5. pantu dalībvalstis nodrošina, ka papildu pensijas sistēmas pabalstus izmaksā dalībniekiem un bijušajiem dalībniekiem, kā arī citiem šādu sistēmu tiesību turētājiem visās dalībvalstīs, atskaitot visus piemērojamos nodokļus un maksu par darījuma veikšanu, kas var būt piemērojama. Pabalstu izmaksa visā Eiropā ir būtisks nosacījums, lai ievērotu gan darba ņēmēju brīvas pārvietošanās, gan brīvas kapitāla aprites principu.

---

5 Grieķijas tiesību akti tika galīgi pieņemti 2004. gada 3. novembrī (Prezidenta dekrēts 227/2004, kas publicēts 2004. gada 5. novembra OV r. 212).

6 Piemērs ir Portugāles īstenošanas tiesību akts, kurā ir šāds formulējums: „Darba ņēmējiem, kas ir papildu pensijas sistēmas dalībnieki un par kuriem vairs neveic iemaksas šajā sistēmā, jo tie pārceļas no vienas dalībvalsts uz citu, saglabā šajās sistēmās iegūtās likumīgās pensijas tiesības ar tiem pašiem nosacījumiem, kurus piemēro dalībniekiem, kas vairs neveic iemaksas, bet kuri paliek valsts teritorijā. 2.1. Pirmais punkts attiecas arī uz citām personām, kuras ir attiecīgās papildu sistēmas tiesību turētājas.”

7 Igaunijas iestāžu 2005. gada 1. augusta atbilde. Komisijas dienesti veic Igaunijas fondēto pensiju shēmas novērtējumu.

Vairākas dalībvalstis (Apvienotā Karaliste, Francija, Grieķija, Īrija, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Portugāle, Slovēnija un Somija) un Norvēģija īstenoja savos tiesību aktos īpašu noteikumu, nosakot, ka pabalstu maksājumus veic tiesīgām personām, kas pārcēlušās uz citu dalībvalsti[8].

Šis noteikums pretēji pārējiem iepriekš minētajiem tika pieņemts jau pirms direktīvas. Kipra un Spānija nepieņēma īpašu noteikumu, kas būtu paredzēts vienīgi spēkā esošās direktīvas īstenošanai, bet gan vispārīgāku tiesību aktu, nosakot, ka kapitāla un maksājumu aprite starp valsts rezidentiem un dalībvalstu rezidentiem jāveic bez ierobežojumiem.

Ja netika pieņemts tiesisks pasākums, attiecīgās dalībvalstis atzina, ka to tiesību normas vai kolektīvie līgumi jau atbilst 5. panta prasībai. Saskaņā ar vairākuma dalībvalstu atzinumu tas izriet no tā, ka to spēkā esošajos tiesību aktos maksājuma ziņā nav noteiktas atšķirības starp dalībniekiem, kas paliek valstī, un dalībniekiem, kuri pārceļas uz citu dalībvalsti. Citas dalībvalstis atzina, ka nav bijis vajadzīgs pieņemt nepārprotamus pasākumus, jo to tiesību aktos nav noteikumu, kas kavētu kapitāla brīvu apriti attiecībā uz pārrobežu maksājumiem, kas veicami saskaņā ar papildu pensijas sistēmu.

Tāpat kā 4. pantam arī šim pantam, šķiet, nav bijusi tāda nozīme, kas izraisītu ievērojamas pārmaiņas dalībvalstu praksē. Pat dalībvalstis, kas pieņēma nepārprotamu noteikumu, neziņoja, ka pirms tā pieņemšanas būtu bijusi atšķirīga prakse. Šķiet, ka tas norāda uz to, ka ar gandrīz visiem sistēmu veidiem bija viegli nodrošināt pabalstu maksājumu bez ierobežojumiem attiecībā uz (bijušajiem) sistēmas dalībniekiem, kas dzīvo citā dalībvalstī.

Attiecīgās atsauces valstu noteikumos skatīt ziņojumam par to, kā tiek īstenota Padomes 1998. gada 29. jūnija Direktīva 98/49/EK par papildu pensijas tiesību saglabāšanu darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, kas pārvietojas Kopienā, pievienotā Komisijas personāla darba dokumenta 1. pielikuma 3. tabulā „Pārrobežu maksājumi".

3. Norīkotu darba ņēmēju pārrobežu dalība

Direktīvas 6. pants attiecas uz norīkotiem darba ņēmējiem Regulas Nr. 1408/71/EEK nozīmē. Šāda norīkošana ir situācija, kad darba devējs uz laiku nosūta darba ņēmēju uz citu dalībvalsti, nekā tā, kurā tas parasti tiek nodarbināts. Maksimālais norīkojuma laikposms ir 12 mēneši; izņēmuma gadījumos to var pagarināt līdz 24 mēnešiem. Visu norīkojuma laikposmu pastāv tiešas attiecības starp norīkotāju un norīkoto darba ņēmēju.

Darba ņēmējam, kas ir gatavs uz laiku strādāt ārvalstīs sava darba devēja labā, ir tiesiskā paļāvība, ka viņš necietīs ekonomiskus zaudējumus attiecībā uz tā papildu pensijas tiesībām. Iestāšanās citā sistēmā, ja tāda tur ir, kamēr darba ņēmējs atrodas ārzemēs, varētu radīt tam ievērojamus finansiālus zaudējumus. Piemēram, darba ņēmējs var neiegūt tiesības norīkojuma laikā, jo viņš nebūs izpildījis tiesību iegūšanas perioda prasību, kas var būt piemērojama šajā valstī. Grūtības var rasties arī tad, ja jaunā sistēma nav saderīga ar iepriekšējo sistēmu. Piemēram, ir grūti aprēķināt attiecīgā nodrošinājuma vajadzības, ja iepriekš noteikta pabalsta sistēmu maina pret iepriekš noteiktu iemaksu plānu. Šīs problēmas var novērst ar pārrobežu

[8] Šādu īpašu noteikumu piemērs ir Somijas apdrošināšanas fondu likums, kurā ir šāds formulējums: „Papildu pabalstus fonda dalībniekiem vai citām apdrošinātām personām, uz kurām attiecas vai attiecās papildu pabalstu sistēma, izmaksā arī citās Eiropas Ekonomikas zonas dalībvalstīs un ar tiem pašiem noteikumiem kā Somijā. Ja vien fonda statūtos nav noteikts citādi, papildu pabalstus var izmaksāt arī valstīs, kas ir ārpus Eiropas Ekonomikas zonas."

dalības starpniecību, kas nozīmē, ka darba ņēmējs norīkojuma laikposmā paliek sākotnējā sistēmā. Tāpēc ar 6. pantu tiek atļauta pārrobežu dalība, nosakot, ka darba devējiem un norīkotajiem darba ņēmējiem jāļauj turpināt veikt iemaksas izcelsmes dalībvalstī izveidotajā papildu sistēmā, kamēr ir spēkā norīkojums uz citu dalībvalsti. Ja turpina veikt iemaksas, dalībvalstīm jānodrošina tas, ka norīkotie darba ņēmēji un darba devēji tiek atbrīvoti no pienākuma veikt iemaksas citā dalībvalstī.

a) Pieņemtie pasākumi, lai atļautu norīkotajiem darba ņēmējiem veikt iemaksas vai atļautu iemaksu veikšanu to vārdā, 6. panta 1. punkts

Atsevišķas dalībvalstis ziņoja, ka nebija vajadzības pieņemt īpašus pasākumus, kas ļautu turpināt iemaksu veikšanu norīkojuma laikā. Parasti dalībvalstis kā iemeslu norādīja to, ka norīkojuma gadījumā līgumi un kolektīvie līgumi attiecībā uz papildu pensijas nodrošinājumu izcelsmes dalībvalstī joprojām ir piemērojami personām. Tāpēc saskaņā ar šo dalībvalstu atzinumu norīkoto darba ņēmēju veiktās iemaksas un to vārdā veiktās iemaksas tiek izdarītas parastā kārtībā atbilstoši iemaksu veikšanas noteikumiem. Turklāt tika norādīts, ka atbilstība 6. panta 1. punktam izriet no tā, ka nav regulējuma, kas norīkojuma laikā aizliegtu iemaksu veikšanu papildu pensijas sistēmās.

Tomēr dažas dalībvalstis pieņēma nepārprotamus noteikumus, lai nodrošinātu maksājumu turpināšanu norīkojuma laikā. Šādi noteikumi tika īstenoti Apvienotajā Karalistē, Francijā, Grieķijā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē, Portugālē, Zviedrijā un Norvēģijā.

Grieķijā tiesības turpināt iemaksu veikšanu jāapstiprina trīsdesmit dienu laikā pēc tam, kad saņemts darba ņēmēja paziņojums par norīkojumu, turpretī pārējās iepriekš minētajās valstīs nav īpašu ierobežojumu šo tiesību izmantošanai. Luksemburgas un Zviedrijas noteikumi nosaka, ka maksājumu veikšanu var ne tikai turpināt, bet tā ir jāturpina norīkojuma laikā.

b) Atbrīvojums no iemaksu veikšanas, 6. panta 2. punkts

Šī prasība attiecas uz dalībvalstīm, kurās ir obligātas papildu pensijas sistēmas. Tāpat kā vispārēja obligāta papildu pensijas sistēma vai konkrētas nozares obligāta dalība šādas sistēmas varētu būt šķērslis principam par atbrīvojumu no iemaksu veikšanas papildu pensijas sistēmās citā dalībvalstī. Tāpēc šajos gadījumos uzņēmējdalībvalstij jānodrošina tas, ka norīkoti darba ņēmēji un to darba devēji netiek iekļauti obligātajā sistēmā.

Atsevišķas dalībvalstis ir atzinušas, ka tām nav vajadzīgs nepārprotams noteikums, lai īstenotu 6. panta 2. punktu. Sniedzot paskaidrojumus par to, šīs dalībvalstis kopumā atzina, ka tajās vispār nav obligātu papildu pensijas sistēmu vai nav tiesību aktu, ar ko paredz obligātu dalību sistēmā.

Tomēr citas dalībvalstis ir ieviesušas īpašus noteikumus. Piemēram, saskaņā ar Nīderlandes tiesību aktiem noteikts, ja, norīkojot darbā uz Nīderlandi, iemaksas turpina veikt citā dalībvalstī, uz Nīderlandi norīkotais darba ņēmējs un viņa darba devējs tiek atbrīvots no pienākuma veikt iemaksas Nīderlandē. Beļģijā, Dānijā, Francijā, Zviedrijā (šajā valstī tikai daļēji) un Norvēģijā ir atbilstoši noteikumi.

Grieķijā, Luksemburgā, Maltā un Portugālē arī ir īstenoti īpaši noteikumi attiecībā uz šo jautājumu, bet no cita viedokļa. Piemēram, Grieķijas tiesību aktos noteikts, ka norīkotais darba ņēmējs un, ja paredzēts, tā darba devējs tiek atbrīvots no pienākuma veikt iemaksas papildu pensijas sistēmās citā dalībvalstī. Luksemburgā, Maltā un Portugālē ir pieņemts

gandrīz tāds pats noteikums. Komisijas dienesti uzskata, ka šāds noteikums var nesekmēt 6. panta 2. punkta īstenošanu, jo nav skaidrs, vai šo noteikumu var juridiski izpildīt dalībvalstīs, uz kurām darba ņēmējs ir norīkots.

Ja darba ņēmējs darba devēja labā strādās ārvalstīs īsu laiku, tam jāzina, kas šajā laikā notiks ar viņa papildu pensijas tiesībām. Viņš un viņa darba devējs ir ieinteresēts, lai būtu vienkārša procedūra bez papildu izmaksām un sarežģītas administratīvās kārtības. Ar pārrobežu dalību iegūst instrumentu, kas to padara iespējamu. No šā instrumenta īpaši iegūs starptautisku uzņēmumu darbinieki, kuri savas karjeras laikā vairākkārt tikuši šādi norīkoti. Ja nebija likumīgu tiesību pārrobežu dalībai, attiecīgo līgumu formulējums noteica to, vai bija vai nebija atļauts turpināt iemaksu veikšanu. Kodificējot šīs tiesības, darba ņēmējs un darba devējs šajā saistībā ieguva juridisko noteiktību, kas ir būtiska norīkojumu plānošanā.

Attiecīgās atsauces valstu noteikumos skatīt ziņojumam par to, kā tiek īstenota Padomes 1998. gada 29. jūnija Direktīva 98/49/EK par papildu pensijas tiesību saglabāšanu darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, kas pārvietojas Kopienā, pievienotā Komisijas personāla darba dokumenta 1. pielikuma 4. tabulā „Norīkotu darba ņēmēju pārrobežu dalība".

4. Informācija, ko sniedz sistēmu dalībniekiem

Saskaņā ar direktīvas 7. pantu dalībvalstis pieņem pasākumus, lai nodrošinātu to, ka darba devēji, pārvaldītāji vai citi atbildīgie par papildu pensijas sistēmu pārvaldību sniedz mobilajiem darba ņēmējiem pietiekamu informāciju par viņu pensijas tiesībām un iespējām, kas tiem paveras, pārceļoties uz citu dalībvalsti. Šāda informācija atbilst vismaz tai informācijai, ko sniedz sistēmas dalībniekiem, par kuriem vairs neveic iemaksas, bet kuri paliek tajā pašā dalībvalstī.

Papildu pensijas, īpaši tajās dalībvalstīs, kurās ir papildu pensijas sistēmas, kas nodrošina augstu pabalstu līmeni, veido būtisku ienākumu aizsardzības daļu vecumā. Tāpēc ir saprotams, ka personas, kas plāno strādāt citā dalībvalstī, pirms galīgā lēmuma pieņemšanas vēlas skaidrību par šā lēmuma ietekmi uz viņu iegūtajām pensijas tiesībām. Tāpēc pienācīga informācija šajā jomā ir obligāta.

Atsevišķas dalībvalstis atsaucās uz minētajām minimālajām prasībām un norādīja, ka netika pieņemti īpaši pasākumi attiecībā uz informāciju, kas sniedzama sistēmas dalībniekiem. Šajā saistībā tiek argumentēts, ka informācijas spektrs ir saskaņots ar direktīvas saturu un ir identisks visiem sistēmas dalībniekiem neatkarīgi no tā, vai tie paliek savā izcelsmes dalībvalstī vai pārceļas uz citu dalībvalsti.

Tomēr astoņas valstis (Grieķija, Portugāle, Malta, Nīderlande, Īrija, Latvija, Luksemburga un Norvēģija) pieņēma nepārprotamus noteikumus šajā saistībā. Ir ļoti svarīgi, ka, pirms sāk strādāt citā dalībvalstī, darba ņēmēji saņem pietiekamu informāciju, īpaši attiecībā uz viņu izvēles iespējām un alternatīvām. Dažās dalībvalstīs ar direktīvu izraisīja informācijas tiesību paplašināšanu šajā jomā. Tomēr lielākā daļa valstu atsaucās uz to jau spēkā esošajām informācijas prasībām, pirms tika pieņemta direktīva.

Attiecīgās atsauces valstu noteikumos skatīt ziņojumam par to, kā tiek īstenota Padomes 1998. gada 29. jūnija Direktīva 98/49/EK par papildu pensijas tiesību saglabāšanu darbiniekiem un pašnodarbinātām personām, kas pārvietojas Kopienā, pievienotā Komisijas personāla darba dokumenta 1. pielikuma 5. tabulā „Informācija, ko sniedz sistēmu dalībniekiem".

IV. SECINĀJUMS UN ATTĪSTĪBA

Attiecībā uz pirmajiem diviem pasākumiem, lai saglabātu pensijas tiesības – vienlīdzīga attieksme un pārrobežu maksājumi, analizējot dalībvalstu atbildes, izriet, ka saskaņā ar atsevišķu dalībvalstu atzinumu šīs tiesības jau tika pietiekami garantētas šajās dalībvalstīs, pirms direktīva stājās spēkā. Tomēr šo tiesību kodifikācija ar direktīvu piešķirs lielāku juridisko noteiktību, palīdzot darba ņēmējiem, kuri apsver, vai tie vēlas doties strādāt ārvalstīs. Turklāt, nostiprinot šos principus ES tiesību aktos, ir garantija, ka mobilais darba ņēmējs nenonāks situācijā, kas neatbilst ES līmenī noteiktajiem standartiem.

Direktīvas 6. pantā noteiktās tiesības kalpo ne tikai juridiskās noteiktības palielināšanai, bet arī nodrošina vienkāršu procedūru, kas ļauj dalībniekam norīkojuma laikā turpināt veidot viņa papildu pensijas tiesības. Tāpēc 6. pants, ar ko tiek atļauta pārrobežu dalība, kalpo tam, lai nodrošinātu to darba ņēmēju pienācīgu aizsardzību, kas uz laiku tiek norīkoti uz citu dalībvalsti. Vienlīdz nozīmīgi ir tas, ka šī pārrobežu dalība nekļūst nepievilcīgāka, jo darba devējam vai viņa darbiniekam ir jāveic iemaksas obligātā pensijas sistēmā, kas ir izveidota dalībvalstīs, uz kurām darbinieks tiek norīkots darbā. Tāpēc norīkotu darba ņēmēju pārrobežu dalības veicināšanu var uzskatīt par nozīmīgu soli, lai sekmētu darbaspēka mobilitāti īstermiņa norīkojumu jomā Regulas Nr. 1408/71/EEK nozīmē.

Attiecībā uz sistēmas dalībniekiem sniedzamo informāciju direktīvas ietekme uz dalībvalstu informācijas regulējumu bija nozīmīga, pat ja ņem vērā, ka lielākajā daļā spēkā esošo noteikumu bija prasīts sniegt informāciju 7. pantā noteiktajā minimālajā līmenī.

Papildu pensijas sistēmas visās dalībvalstīs vēl nav kļuvušas par valsts pensijas sistēmu nozīmīgu sastāvdaļu. Tomēr, kā liecināja kopīgais ziņojums par pienācīgām un ilgtspējīgām pensijām[9], daudzas dalībvalstis nesen veica strukturālas pensijas reformas, kas ietekmē to papildu pensijas sistēmu izveidi. Šo reformu rezultātā daudzos gadījumos pieaug papildu pensijas nodrošinājuma nozīme, sniedzot pienācīgu Eiropas Savienības pilsoņu ienākumu aizsardzību vecumā. Tāpēc ir liela nozīme tam, ka tiek pienācīgi aizsargātas tāda darba ņēmēja papildu pensijas tiesības, kas izmanto tiesības dzīvot un strādāt citā dalībvalstī.

Pēc spēkā esošās direktīvas pieņemšanas ar turpmākiem tiesību aktiem ES līmenī tika sniegts ieguldījums, lai atvieglotu darba ņēmēju brīvas pārvietošanās tiesību izmantošanu.

Pārrobežu maksājumi

Pirmais pasākums attiecas uz to, ka tiek garantēti pārrobežu maksājumi, atskaitot nodokļus un maksu par darījuma veikšanu, kas var būt piemērojama. Ne tikai maksājuma nesaņemšana, bet arī augsta darījuma maksa, pirms maksājums tiek veikts uz citu valsti, var ietekmēt darba ņēmēju mobilitāti. Ar 2001. gada 19. decembra Regulu (EK) Nr. 2560/2001 par pārrobežu maksājumiem euro tiek dots ieguldījums šādas maksas samazināšanā.

Pārrobežu dalība

Pieņemot 2003. gada 3. jūnija Direktīvu 2003/41/EK par papildpensijas kapitāla uzkrāšanas institūciju darbību un uzraudzību („PKUI direktīva”, kas pazīstama arī kā „Pensijas fonda

---

[9] Komisijas un Padomes kopīgs ziņojums par pienācīgām un ilgtspējīgām pensijām; Padome to apstiprināja 2003. gada 6. martā (nodarbinātība, sociālā politika, veselība un patērētāju aizsardzība) un 2003. gada 7. martā (ekonomika un finanses) kā dokumentu Eiropadomes sanāksmei 2003. gada 20.–21. martā, 8.–9. lpp, Padomes atsauce 6527/2/03/REV 2.

direktīva"), pārrobežu dalības jomā ir veikta turpmāka tiesiska darbība ES līmenī. Savstarpēja papildpensijas kapitāla uzkrāšanas institūciju (PKUI) uzraudzības atzīšana, kas tika ieviesta ar direktīvu, bija pamatnosacījums, kurš ļāva šīm institūcijām veikt pārrobežu darbību un šādi radīja pārrobežu dalības iespējas. Ar šādiem noteikumiem PKUI direktīva ievērojami atvieglo pārrobežu mobilitāti. Pārrobežu dalībai ir priekšrocība, ka darba ņēmējs var palikt tajā pašā sistēmā, ja viņš sāk strādāt citā dalībvalstī, un nav vajadzīga sistēmas maiņa.

Tās Komisijas iniciatīvas mērķis, kas attiecas uz pensiju aplikšanu ar nodokļiem, lai atceltu visus nodokļu noteikumus, ar kuriem tiek diskriminēti ārvalstu pensiju fondi, ir veicināt pārrobežu dalību. Komisija ar Paziņojumu (KOM(2001) 214) darīja zināmu, ka tā pārbaudīs valsts nodokļu noteikumus, kas kavē pārrobežu dalību pensijas sistēmās, un veiks nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu efektīvu atbilstību EK Līgumam. Tāpēc Komisija sāka pārkāpumu procedūras pret dažām dalībvalstīm atbilstoši EK Līguma 226. pantam[10].

Informācijas prasības

Papildu pasākums informācijas jomā tika veikts arī atbilstoši PKUI direktīvai. Solis uz priekšu bija prasība papildpensijas kapitāla uzkrāšanas institūcijām sniegt to sistēmas dalībniekiem un labuma guvējiem informāciju par faktoriem, kas ietekmē viņu pabalstus. Tomēr PKUI direktīvas darbības joma nav identiska ar spēkā esošās direktīvas darbības jomu, tāpēc noteikumi neattiecas uz visiem papildu pensijas nodrošinājuma sniedzējiem.

Perspektīvas

Neviena valdība neziņoja par to, ka joprojām ir sastopama diskriminācija iekšzemes un pārrobežu gadījumos vai ka praksē tiek kavēta to tiesību izmantošana, kas attiecas uz darba ņēmēju norīkošanu dalībvalstī. To pašu var attiecināt gandrīz uz visām Pensiju foruma dalībnieku atbildēm. Tikai viens dalībnieks atzina, ka ir problēmas ar direktīvas piemērošanu praksē. Šis dalībnieks, piemēram, norādīja, ka norīkojuma laikā ir grūtības izmantot tiesības turpināt iemaksu veikšanu sākotnējā sistēmā.

Ja ziņoja par trūkumiem, ar kuriem saskārās darba ņēmēji šajā saistībā, valdības un Pensijas foruma dalībnieki visbiežāk atsaucās uz problēmām, kas izriet no atšķirīgām nodokļu sistēmām un atšķirīgiem noteikumiem par tiesību iegūšanu. Pēdējais minētais punkts ir tas, ko bieži sauc par papildu pensijas tiesību „pārvedamību", proti, iespēju iegūt un saglabāt pensijas tiesības profesionālās mobilitātes gadījumā. Citos gadījumos var nebūt problēmu ar tiesību iegūšanu, bet gan izmantošanu praksē.

Tomēr spēkā esošā direktīva neskar šos mobilitātes šķēršļus. Tādējādi papildu pensiju jomā joprojām ir šķēršļi, kas kavē darba ņēmēju brīvu pārvietošanos. Tas tiek pausts ar direktīvu, pasakot, ka direktīva ir vienīgi pirmais pasākums (skat. 4. apsvērumu) un ar to tikai „sekmē" šķēršļu novēršanu, lai varētu brīvi pārvietoties (skat. 7. apsvērumu un 1. pantu).

Komisija ir atzinusi, ka nepietiekama papildu pensijas tiesību pārvedamība var radīt nozīmīgus šķēršļus darba ņēmēju mobilitātei un līdz ar to – darba ņēmēju tiesībām brīvi pārvietoties, kas pieder pie EK Līgumā nostiprinātajām pamattiesībām.

---

[10] Sīkāka informācija ir pieejama http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/taxation/personal_tax/pensions/index_en.htm

Komisija apspriedās ar darba devējiem un darba ņēmējiem divas reizes, pēdējo reizi – 2003. gada septembrī (SEK(2003)916). Ar šo paziņojumu tā ir sākusi apspriešanās ar darba devējiem un darba ņēmējiem otro posmu par pasākumiem, lai uzlabotu arodnodrošinājuma sistēmas pensijas tiesību pārvedamību, un ierosinājusi vienoties par kolektīvu regulējumu Eiropā šajā jomā. Darba devējiem un darba ņēmējiem ir atšķirīgi viedokļi par vajadzību sākt sarunas, tāpēc Komisija 2005. gada 20. oktobrī iesniedza priekšlikumu direktīvai, ar ko uzlabo papildu pensijas tiesību pārvedamību[11].

[11] (KOM(2005) 507 galīgais, 20.10.2005.). Eiropas Parlamenta un Padomes priekšlikums direktīvai par papildu pensijas tiesību pārvedamības uzlabošanu.